

УДК 330.101.541: 330.33

Бандура О. В., д-р екон. наук

Інститут економіки та прогнозування НАН України

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ЦИКЛІЧНОГО РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ: СИСТЕМНИЙ АСПЕКТ

Для підвищення ефективності регулювання економічного розвитку запропоновано встановити єдину для всіх регуляторів подвійну кінцеву мету – забезпечення максимально можливих темпів зростання та зайнятості, а також низької інфляції, що сприятиме усуненню протиріч між цілями розвитку економічної системи та її окремих підсистем. На прикладах дій регуляторів у різних країнах продемонстровано ефективність усунення системних протиріч і узгодженості дій між різними регуляторами шляхом встановлення єдиної для всіх регуляторів подвійної кінцевої мети, з якою потрібно пов'язувати проміжні цілі регуляторів. Показана вирішальна роль адекватної моделі прогнозування фаз економічного циклу в підвищенні ефективності регулювання та визначені основні вимоги до такої моделі.

Ключові слова: ефективність державного регулювання, цілі регуляторів, монетарна політика, фінансова політика, рецесія.

O. Bandura, Doctor of Economics

Institute for Economics and Forecasting, NAS of Ukraine

IMPROVING THE EFFICIENCY OF REGULATION CYCLIC NATIONAL ECONOMY: SYSTEMIC ASPECTS

To improve the efficiency of economic development, the article proposes to establish a single, for all regulators, dual ultimate goal consisting in providing the best possible growth and employment and low inflation, which will help eliminate contradictions between the objectives of the economic system and its individual subsystems.

The author shows examples of the action of regulators in different countries to demonstrate the effectiveness of eliminating systemic contradictions between and inconsistent actions of different regulators by establishing a single, for all regulators, double ultimate goal, with which the intermediate regulation targets should be coordinated. Shown the decisive role of the adequate forecasting model for the phases of economic cycle in improving the effectiveness of regulation and defined basic requirements for such a model.

Keywords: efficiency of state regulation, regulators' goals, monetary policy, fiscal policy, recession.

JEL: E30, E31, E32, E6

Як відомо, для будь-якої країни питання контролю інфляції та забезпечення високих темпів зростання є ключовими, оскільки їх успішне вирішення дозволяє забезпечити виконання переважної кількості інших важливих завдань, притаманних державі (підвищення рівня життя, соціальних та екологічних стандартів тощо). А для України забезпечення максимально можливих темпів зростання та низької інфляції додатково є найкоротшим шляхом до євроінтеграції, оскільки відповідність економічним, соціальним та екологічним стандартам ЄС є необхідною умовою вступу до цього об'єднання. Тому для вирішення цієї проблеми економіка України повинна зростати темпами, що перевищують середні темпи найбільш динамічно зростаючих економік країн ЄС.

Очевидно, що досягнення таких цілей потребує суттєвого підвищення ефективності дій всіх регуляторів, перш за все на системному рівні.

Незважаючи на те, що важливість кінцевої мети розвитку економічної системи – забезпе-

чення максимальних темпів зростання та низької інфляції – є загально визнаною й очевидною, практичне її втілення далеке від задовільного практично для всіх країн. Більше того, актуальність цієї задачі лише зростає з часом, про що свідчать порівняно низькі темпи зростання для переважної кількості країн у післякризовий період.

Однією з основних причин такого стану речей є системні протиріччя, що виникають, коли підсистеми однієї економічної системи мають різні цілі розвитку (як коротко-, та і довгострокові), які часто суперечать не тільки одна одній, але й кінцевій меті всієї системи.

Якщо кінцевою метою розвитку економічної системи є забезпечення максимальних темпів зростання за низької інфляції, то цілі окремих її підсистем визначаються різними регуляторами. Причому як коротко-, так і довгострокові цілі різних регуляторів здебільшого не збігаються з кінцевою метою розвитку економічної системи і часто навіть суперечать одна одній, тобто до-

датковою проблемою є *неузгодженість дій різних регуляторів*.

Часто дії одного регулятора не тільки суперечать, але й перешкоджають діям іншого. Наприклад, часто виникає *неузгодженість дій між різними регуляторами в Україні – урядом та НБУ*. Обидва регулятора декларують як *ціль боротьбу з інфляцією*. Однак тоді, коли НБУ проводив монетарну політику, спрямовану на зменшення інфляційного тиску (в тому числі шляхом підтримання оптимального рівня ліквідності банківського сектора), уряд продовжував експансивну бюджетну політику, спрямовану на поточне споживання, підвищував бюджетні видатки. Практично в кожному бюджеті існує низка позицій, які стимулюють інфляцію¹. Крім того, часто НБУ змушений викупувати боргові зобов'язання уряду (у разі відсутності попиту на відкритому ринку), що також сприяє розкручуванню інфляції. При цьому для жодного з регуляторів кінцева мета розвитку економічної системи – максимізація темпів зростання за низької інфляції – не закріплена законодавчо.

Очевидно, що *з системної точки зору максимального ефекту розвитку системи (економіки) можна досягти, коли всі підсистеми (і відповідні регулятори) мають цілі, які взаємопов'язані з кінцевою ціллю розвитку системи в цілому, що, в свою чергу, допоможе усунути неузгодженість у діях різних регуляторів*. Однак такого максимального системного ефекту ще не вдалося досягнути жодній економіці, оскільки зазначені системні протиріччя – це проблема не тільки національної економіки, вони притаманні економіці будь-якої країни. І проблема не тільки в тому, що технічно складно балансувати між фактично протилежними аспектами такої кінцевої мети, не тільки в бажанні або небажанні регуляторів ускладнювати собі життя, недостатній кваліфікації тощо, але і в методологічних проблемах, які об'єктивно не дозволяють усунути зазначені системні протиріччя.

Однак досвід розвитку різних країн за останні десятиріччя і, особливо, досвід виходу з останньої кризи та зменшення її негативних наслідків доводить, що *усунення таких системних протиріччя шляхом встановлення єдиної для всіх регуляторів подвійної кінцевої мети (забез-*

печення максимально можливих темпів зростання та зайнятості, а також низької інфляції), з якою потрібно пов'язувати проміжні цілі, та усунення неузгодженості дій регуляторів, є перспективним напрямом підвищення ефективності регулювання економічного розвитку.

Наприклад, США та Китай у той чи інший спосіб намагаються усунути зазначені системні недоліки регулювання. Так, Федеральний резерв (ФР США) є єдиним національним банком, за яким законодавчо закріплена (в 1977 р. поправкою до Закону "Про Федеральний резерв") кінцева мета монетарної політики (підсистеми), що практично збігається з кінцевою метою і для всієї економічної системи — забезпечення максимально стабільного рівня сукупного випуску та зайнятості, а також стабільності цін². Фактично йдеться про низьку інфляцію, яка обмежується приростом у 2% на рік (за ІСЦ без урахування їжі та пального). І серед розвинених країн США демонструють одні з кращих макроекономічних показників. Однак навіть у США не вирішена проблема узгодженості дій регуляторів, зокрема тому, що, крім ФР США, такої кінцевої мети жоден інший регулятор не має.

Так, колишнього голову ФР США А.Грінспена звинувачують, що політикою ФР (зокрема, утриманням облікової ставки на рівні 1% протягом 2007–2008 рр. – понад рік, що призвело до максимального здешевлення кредитів) він сприяв рекордному зростанню спекуляцій на ринку нерухомості і це вважається однією з головних причин кризи 2007–2009 рр.³. Однак Грінспен діяв у рамках повноважень ФР США. Якби в нього була можливість узгодити, наприклад, фіскальну політику з монетарною, то рівень спекуляцій міг би і не вирости до критичних розмірів. Наприклад, можна було б одночасно зі зниженням облікової ставки тимчасово підняти податки на нерухомість (принаймні для тих, хто перепродає житло протягом п'яти років після купівлі), що стримувало би зростання спекуляцій (виникнення "бульбашки") на ринку нерухомості.

Аналогічним шляхом усунення системних протиріччя фактично іде й Китай, хоча і без законодавчого закріплення. Зокрема, з успіхом за-

² What are the goals of U.S. monetary policy? [Електронний ресурс] / Federal Reserve Bank of San Francisco. – Доступний з : www.frbsf.org/us-monetary-policy-introduction/goals/

³Jickling Mark. Causes of the Financial Crisis: CRS Report for Congress[Електроннийресурс] / Congressional Research Service. – Washington DC, 2010. – Доступний з : www.digitalcommons.ilr.cornell.edu/key_workplace/600/

¹Дії НБУ в період загострення світової фінансової кризи : аналітичний звіт [Електронний ресурс] / Національний банк України. – К., 2009. – 58 с. – Доступний з : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=120091>

стосовуючи практику узгодження монетарної та фіскальної політики в 2010–2012 рр. Саме введення додаткового тимчасового податку на перепродаж нерухомості в певний період після її купівлі дозволило уникнути кризового руйнування "бульбашки" на ринку нерухомості і зберегти стабільність фінансової системи, забезпечивши в такий спосіб так зване "м'яке приземлення" для економіки (замість "жорсткого", яке йому переважно прогнозували експерти). Таким чином, досвід Китаю доводить, що поєднання цілей монетарної та фіскальної політики в рамках єдиної кінцевої мети економічного розвитку може бути дієвим засобом підвищення ефективності регуляторної політики.

До того ж саме комплексність кінцевої мети регуляторів додає додаткові конкурентні переваги США та Китаю порівняно з іншими розвинутими країнами. Наприклад, країни ЄС, центробанк якого (ЄЦБ) має лише одну головну мету монетарної політики – забезпечення стабільності цін (ЄЦБ прагне рівня інфляції нижче, але близько до 2% в середньостроковій перспективі)⁴ – демонструють в рази менші темпи зростання, ніж ті країни, що намагаються максимізувати темпи зростання за низької інфляції, тобто мають подвійну кінцеву мету.

Однак реалізації комплексної кінцевої мети регулювання до усунення зазначених системних протиріч і, зокрема, до уніфікації цілей монетарної та фіскальної політики заважає низка об'єктивних проблем.

По-перше, ефективне застосування будь-якої політики можливе лише з трансмісійним часовим лагом. Іншими словами, регулятору для застосування своїх інструментів необхідний часовий проміжок, оскільки від часу прийняття рішення до часу, коли це рішення зможе вплинути на необхідні параметри, макроекономічна ситуація може абсолютно змінитися (на зміну економічному зростанню прийти рецесія), і вже потрібна буде протилежно спрямована політика, а рішення, прийняті раніше, можуть лише погіршити ситуацію. Так, трансмісійний механізм монетарної політики має значний зовнішній лаг – час, за який дія центрального банку вплине на кінцеві параметри. Вважається, що іноді цей лаг може становити 1–2 роки. Ще більшим є часовий лаг для фіскальної політики, оскільки будь-яке рішення регулятора, наприклад, щодо вели-

чини оподаткування, повинно затверджуватись законодавчим органом влади.

По-друге, проблема ускладнюється ще й тим, що величина трансмісійного лагу для кожного інструменту регулювання, також як і оптимальний час його застосування, не є постійними у часі, заздалегідь невідомі для регулятора та залежать від фази економічного циклу, від поточних ринкових умов. Крім того, дієвість того чи іншого інструменту регулювання також залежить від фази циклу. Протягом економічного циклу часто виникають періоди, коли той чи інший індикатор має різну вагу: наприклад, протягом циклу з'являються статистичні підтвердження різних теорій економічного циклу: коли гроші є нейтральними, а ціни негнучкими або навпаки. І визначити час (період) максимальної нейтральності або активності грошей досить проблематично.

По-третє, існує часовий лаг у прийнятті рішення, що пов'язаний із запізненням виходу статистичних даних. Причому кожний вид даних має свій часовий лаг (щорічні, щоквартальні, щомісячні, щотижневі дані тощо), які потрібно узгоджувати. До цього додається проблема вчасності прийнятого рішення, що пов'язана з *неповнотою інформації*, доступною в певний момент часу регулятору про макроекономічну ситуацію, і яка посилюється іншими факторами (асиметрія інформації, комерційна таємниця, монополістичні змови тощо).

Але *головною проблемою*, не подолавши котру, неможливо вирішити три попередні, є відсутність загальної моделі, яка б пояснювала рушійну силу макроекономічної динаміки (економічного циклу) за будь-яких ринкових умов. Така ідеальна модель повинна була б зв'язати чисельні проміжні економічні індикатори з кінцевими цільовими показниками – темпами зростання, зайнятістю та інфляцією. Зокрема, така модель повинна:

1) надати кількісний критерій(і) за яким(и) можна було б однозначно визначити поточний стан економіки, фазу економічного циклу, адже саме від точності "діагнозу" для економіки залежить вибір інструментів регулювання та завчасне їх застосування, що разом визначає ефективність регуляторної політики;

2) при цьому такий кількісний критерій для визначення поточного стану економіки одночасно може бути використаний і як кількісний показник комплексної оцінки ефективності дій усіх регуляторів, тобто забезпечити зворотний зв'яз-

⁴Monetary policy [Електронний ресурс] / European Central Bank. – Доступний з : www.ecb.europa.eu/mopo/html/index.en.html

зок між діями регулятора та впливом цих дій на економіку;

3) ідеальна модель (або комплекс моделей) повинна надавати *надійні прогнози (без фальшивих сигналів)* календарного часу зміни економічних тенденцій (макро- та мікро-) та основних макроекономічних показників (темтів зростання та інфляції, грошової маси, валютного курсу), оскільки саме їх прогнозні значення і слугують орієнтирами при проведенні тієї чи іншої політики таргетування. На практиці роль, яка відводиться макроекономічному прогнозу, є настільки значною, що сам прогноз стає проміжним таргетом;

4) оскільки ефективне застосування будь-якої політики можливе лише з часовим лагом, то для системного підвищення ефективності державного регулювання, узгодження дій гілок влади ідеальна модель повинна забезпечити *максимально можливий горизонт прогнозування*, що дозволить діям будь-якого регулятора "вписатися" у свій часовий лаг. Однак більш важливою оцінкою саме прогнозу будь-якої події є *величина періоду випередження прогнозу* – періоду часу від сигналу моделі про можливе настання події до офіційного підтвердження факту її настання. Чим більшим є горизонт прогнозування моделі та період випередження прогнозу, тим ефективніший процес регулювання економіки за рахунок випереджаючих подій дій регулятора, тим легше буде узгодити різні види регуляторної політики, навіть за відсутності єдиної комплексної мети для кожного з видів регулювання. На думку деяких науковців, такого роду період випередження повинен становити не менше трьох місяців, щоб регулятор (як і бізнес) мали достатньо часу для ефективної протидії кризовим явищам⁵.

Однак сучасні теорії та методи прогнозування не тільки не можуть забезпечити надійність прогнозів для економіки, але навіть однозначно визначити її поточний стан.

Однією з найбільш відомих і водночас типових моделей, що використовується для датування, моніторингу та прогнозування економіки, є модель "лідуючих (випереджаючих) індикаторів" (ЛІ), яка була запропонована наприкінці 20-х років минулого сторіччя Національним бюро економічних досліджень (НБЕД) США. Ця модель у той чи інший спосіб входить до переважної кількості макроеконометричних моделей (як агрегований показник активності реального

сектора економіки), що використовуються в різних країнах для ідентифікації поточного стану економіки та прогнозування фаз економічного циклу в реальному часі.

Ідея методу ЛІ полягає в тому, щоб, використовуючи величезну кількість статистичної інформації про динаміку різноманітних показників економічної активності (індикаторів) за минулі періоди часу, спробувати знайти будь-які сталі причинно-наслідкові зв'язки, що дозволяють описати та спрогнозувати тенденції розвитку економіки, визначити поворотні точки бізнес-циклу.

До головних недоліків моделі ЛІ (як і будь-якої економетричної моделі), відноситься неможливість надійно відрізнити правдивий сигнал від неправдивого (наявність фальшивих сигналів), а також суб'єктивізм у виборі набору індикаторів, який проявляється за двома напрямками. По-перше, кожна країна повинна мати свій специфічний набір ЛІ, формування якого потребує тривалих (десятиріччями) і регулярних досліджень. По-друге, кожен індикатор з набору має свій ваговий коефіцієнт, який, по суті, визначається експертним шляхом і потребує постійного перегляду залежно від зміни ринкових умов, які заздалегідь невідомі (так само, як і час корекції вагових коефіцієнтів). Положення ускладнюється ще й тим, що немає ніякої впевненості в тому, що котрийсь з індикаторів, який належить до групи лідируючих в одному економічному циклі, також належатиме до цієї групи і в іншому економічному циклі.

Усі ці недоліки призводять до того, що ефективність прогнозування⁶ шляхом простого спостереження за динамікою композитного індексу ЛІ становить приблизно 50%³. Тобто з однаковим успіхом прогноз можна було б отримати, підкидаючи монету.

Наразі в Україні систематичний моніторинг та прогнозування економічних циклів не здійснюється⁷, а ті дослідження, що проводяться, є епізодичними та фактично адаптують модель ЛІ до умов України. При цьому вони не тільки зберігають всі вади, притаманні цій моделі, – на них ще накладаються суто українські проблеми, тому ефективність прогнозування на основі ЛІ в

⁵Niemira M. P. Forecasting financial and economic cycles / P.A. Klein, ed. – N.Y.: John Wiley & Sons, Inc, 1995. – 520p.

⁶Ефективність прогнозування оцінюється за кількістю фальшивих сигналів (або за відсутністю сигналів взагалі) про настання події до її фактичного настання.

⁷Szyrmer Janusz, Dubrovskiy Vladimir, Golodniuk Inna. Composite Leading Indicators for Ukraine: An Early Warning Model // CASE Network Reports. – 2009. – №85. – Pp. 1– 62.

Україні є ще гіршою, ніж у США. Частково це можна пояснити трудомісткістю і тривалістю визначення набору ЛІ для національної економіки. Тому (можливо, для спрощення) до набору ЛІ здебільшого включаються не індикатори, що характеризують динаміку реального сектора економіки, а різного роду очікування⁸. А очікування самі по собі формуються вже після змін у реальному секторі. Тобто фактично індикатори на базі очікувань важко вважати "лідуючими".

Тому просте спостереження за композитним індексом ЛІ зазвичай використовується не стільки для прогнозування, скільки для діагностики поточного стану економіки. Однак і в діагностиці на базі цього методу не було досягнуто помітних успіхів.

Так, на початку 2008 р. голова Федерального резерву Б.Бернанке, звітуючи під присягою про діяльність ФР перед парламентарями США, на запитання "чи перебуває економіка США в рецесії?" відповів, що не знає (за декілька місяців до біржового краху і, як з'ясувалось лише в грудні 2008 р., під час його звіту економіка США вже перебувала в рецесії). Більше того, навіть наприкінці травня 2008 р. (практично за місяць до біржового краху) на узагальнену думку 17 членів ради директорів ФР економіка США повинна була би зростати протягом 2008 р. з темпами 0,3–1,2%, а вже в 2009 р. зростання мало б прискоритись до 2,0–2,8%⁹. Фактично ФР США почав активно протидіяти рецесії лише у листопаді 2008 р., запровадивши перший етап програми "кількісного пом'якшення" (QE-1), тобто майже одночасно з офіційним датуванням початку рецесії груднем 2007 р., яку здійснив НБЕД США лише 1 грудня 2008 р. (тобто із запізненням майже в 12 місяців), базуючись на статистичних даних. Таким чином, активні протидії рецесії ФР США розпочав майже через рік після її фактичного початку, що важко назвати своєчасним, оскільки негативні наслідки від рецесії вже досягли свого максимального рівня (після біржового краху в липні 2008 р.).

⁸Сайт Науково-проектного інституту статистичних технологій [Електронний ресурс]. – Доступний з : <http://ntkstat.com.ua>; Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. Макроекономічний прогноз України. – 2008. – 15 жовтня. – №2(14) – 22с.; Випереджальний індекс: наприкінці 2007 року зростання економіки може уповільнитися / Міжнародний центр перспективних досліджень. – 30 серпня 2007 р.

⁹ReddyS. DoubleWhammy: MoribundGrowth, Inflation'sThreat //The WallStreetJournal. – 2008. – May 22.

Не набагато кращі результати з ідентифікацією поточного стану економіки та прогнозуванням основних макроекономічних показників для України отримали і деякі відомі міжнародні інституції. Наприклад, Світовий банк у липні 2008 р. прогнозував стабільне (хоча й уповільнене) зростання реального ВВП для України в 2008–2010 рр., фактично за два місяці до обвалу світових бірж.

За відсутності достатньо адекватної теорії регулятор змушений діяти на підставі, в кращому випадку, того чи іншого *емпіричного або теоретичного правила*, зв'язок якого з темпами зростання або інфляції не є постійним і залежить від заздалегідь невідомих для регулятора ринкових умов. Крім того, взаємозв'язок між чисельними проміжними індикаторами та кінцевими темпами зростання та інфляцією не завжди очевидний, а ступінь цього взаємозв'язку може бути занадто слабкою і ненадійною. Серед інших причин запровадження локальних правил, зокрема грошово-кредитної політики, також є можлива незацікавленість провідних банкірів переслідувати цілі, що є найкращими для економіки, їхня некомпетентність та складність трансмісійного механізму монетарної політики тощо.

У гіршому випадку регулятор приймає рішення на підставі статистичної інформації (взагалі без теорій і правил). У цьому випадку регулятор завжди запізнюється в свої діях (оскільки статистичні дані завжди виходять з часовим лагом, із запізненням), що зменшує ефективність або навіть зводить нанівець зусилля регулятора. Більше того, ситуація в економіці може докорінним чином змінитися, що потребує використання діаметрально протилежних інструментів регулювання, а регулятор не матиме інформації про ці зміни, оскільки статистика може не підтвердити їх однозначно ("різноспрямовані" дані), що тільки відкладає однозначну ідентифікацію змін, збільшуючи лаг, пов'язаний із запізненням виходу даних. Тому попередні дії регулятора можуть зашкодити економіці, поглибити негативні наслідки від зміни економічної тенденції, а нові інструменти будуть застосовані занадто пізно, щоб уникнути максимізації негативних наслідків від кризових явищ.

Наприклад, спроби ФР США в середині ХХ сторіччя здійснювати грошово-кредитну політику на підставі відомого монетаристського правила не дали позитивних результатів, оскільки взаємозв'язок між величиною грошової маси і темпами інфляції є суттєвим лише в довгостро-

ковій перспективі, а необхідність короткострокового коригування бюджетної політики зробили ці спроби не тільки неефективними, але і шкідливими.

Також сумнівну ефективність наразі має діюча політика "кількісного пом'якшення", яка безпосередньо була спрямована на зниження відсоткових ставок за середньо- і довгостроковими кредитами, що на думку ФР США, повинно було б збільшити темпи економічного зростання (яке і є кінцевою метою цього інструменту монетарної політики). Однак наразі темпи зростання економіки США залишаються нижчими за середні як за попередній цикл, так за останні 20 років, що є недостатнім навіть на думку ФР. Теоретично за певних умов низькі відсоткові ставки стимулюють кредитування, яке призводить до пришвидшення темпів зростання. Однак питання, за яких саме умов це правило спрацює (точніше, що саме змусить фірми брати кредити), залишається відкритим.

Яскравим прикладом прийняття рішення регулятором на підставі виходу статистичних даних є дії (а точніше, бездіяльність) ФР у момент виникнення рецесії 2007–2009 рр. Фактично ФР почав активно протидіяти рецесії лише в листопаді 2008 р. (запровадивши перший етап програми "кількісного пом'якшення", QE-1), після біржового краху в липні 2008 р. та через три місяці після гучного банкрутства банку "Леман-Бразерз", тобто коли рецесія стала очевидною для всіх. Однією з головних причин запізнилої протидії рецесії ФР була відсутність надійного сигналу про початок рецесії. Якби ФР розпочав активні протидії рецесії, не маючи надійного сигналу про її початок, то у разі відсутності рецесії його активні протидії могли б спричинити нову рецесію.

А враховуючи те, що в Україні навіть немає інституції, яка б здійснювала *безперервний моніторинг* національного економічного циклу, його *офіційне датування та прогнозування*, то за таких умов національному регулятору навіть теоретично важко діяти хоча б з ефективністю, як у розвинених країнах, що вкрай ускладнює забезпечення такої кінцевої цілі, як максимізація темпів зростання за низької інфляції.

Таким чином, при діях регулятора за локальними правилами кінцевою метою регулятора стає окрема складова комплексної мети (наприклад, підтримка низького рівня інфляції для грошово-кредитної або зведення річного

бюджету – для фіскальної політики), або навіть складова цієї окремої складової (наприклад, підтримка стабільності національної валюти). За такого "подрібнення" проміжних цілей часто втрачається зв'язок цієї складової або локальної цілі з кінцевою метою, що знижує ефективність регуляторної політики на системному рівні (цілі розвитку системи та підсистеми не збігаються).

Також однією з проблем є використання різних макроекономічних моделей, які дають помітно різні результати при прогнозуванні однакових показників. Зокрема, кожний регулятор використовував для прогнозування ключових макроекономічних показників власні моделі, і прогнози кожного з регуляторів відрізнялися майже на 100%, що ускладнює співпрацю між ними, оскільки регулятори можуть мати принципово різне бачення майбутнього. Це може призвести не тільки до неузгодженості дій, що знижує ефективність тієї чи іншої політики, але й підриває довіру суспільства до влади, формуючи відповідні негативні очікування. А якщо прогнози регулятора занадто відрізняються від реальності, то виникають сумніви у здатності регулятора оцінювати та контролювати економічну ситуацію в країні.

До того ж залишає бажати кращого і точність (адекватність) прогнозів національної економіки. Так, прогнозоване значення інфляції на 2001 р. було 13,6%, а фактично вона становила 6,1%, у 2002 р. прогноз був 9,8%, фактично за перші 11 місяців – 1,9%. Прогноз інфляції на 2007 р. первісно був 7,5%, а фактично – 16,6%, на 2008 р. прогноз був 9,6%, а фактично сягнув 22,3%, прогноз на 2009 р. був 9,5%, а фактично – 12,3%. Тобто, на думку М.Безнощенко, ситуація з прогнозуванням інфляції в Україні не лише не поліпшилася, а й погіршилася¹⁰. Все це ускладнює проведення в Україні ефективної грошово-кредитної політики.

Таким чином, *однією з головних об'єктивних причин системної неефективності в діях регуляторів є недосконалість існуючих моделей ідентифікації поточного стану економіки та прогнозування фаз економічного циклу в реальному часі. Наведені приклади наочно демонструють, з одного боку, необхідність та пере-*

¹⁰Безнощенко М. Еволюція грошово-кредитної політики України та перспективи переходу на режим таргетування інфляції / М. Безнощенко // Дослідження міжнародної економіки : зб. наук. праць. – Вип.2 (67).– К. : КНУ, 2011.–С. 223–234.

*ваги регулювання економіки на базі моделі, а з іншого, — необхідність інтегрального показника (критерію), який однозначно визначає (діагностує) поточний стан економіки та дозволяє оцінити зворотній вплив дій регулятора на стан економіки. Іншими словами, для підвищення ефективності регуляторної політики важливо мати модель, на базі якої здійснюється **датування, моніторинг поточного стану та прогнозування економіки**. За таких умов з'явиться принципова можливість встановити всім регуляторам одну кінцеву мету - **забезпечення максимально можливих темпів зростання та зайнятості, а також низької інфляції**. Всі проміжні цілі повинні бути підпорядковані кінцевій меті. В такий спосіб можна підвищити ефективність регуляторної політики на системному рівні.*

Зокрема, Україні не варто було б намагатися копіювати системні недоліки більшості розвинених країн, а намагатися випередити їх, не тільки усуваючи ці недоліки, але й уперше створюючи досконаліші передумови для підвищення ефективності регулювання національною економікою на системному рівні. Це дозво-

лить узгодити проміжні цілі та дії всіх регуляторів в досягненні єдиної кінцевої мети.

Організаційно доцільно було би створити і єдину координуючу інституцію (можливо, в рамках уже існуючої, наприклад, у НБУ), яка буде моніторити узгодженість цілей окремих регуляторів. Серед основних завдань такої інституції повинні бути: 1) регулярні моніторинг, офіційне датування та прогнозування макроекономічної динаміки; 2) контроль ефективності дій окремих регуляторів і розроблення рекомендацій для підвищення ефективності цих дій, виявлення окремих секторів економіки, які роблять найбільший внесок у загальну неефективність управління та розроблення ринкових механізмів усунення цієї неефективності; 3) забезпечення всіх регуляторів прогнозами та інформацією (щомісячно) про поточний стан як національної економіки, так і провідних економік світу (США, ЄС, Китай тощо). Це дозволить не тільки визначити, чи вплине якась криза, що сталася в розвинених країнах світу, на економіку України, але й визначити календарний час та ступінь такого впливу.